

Govor Trubarjeve Rašice – naglas, glasoslovje in besedilo

V govoru Trubarjeve rojstne vasi Rašica se zaradi križanja poti sever – jug in (nekaj) vzhod – zahod stika tudi več izoglos, ki znotraj dolenjskega narečja delijo skupine med sabo bolj podobnih govorov, v tem primeru razvitejših na severu in bolj arhaičnih na jugu. Vas ni bila nikoli sedež župnije, ampak se je celo iz škocjanske prestavila v velikolaško, kar je zagotovo povzročilo začetek mešanja prvotnih značilnosti govora, ki se v njem še vedno odraža. Rašica je točka T242 v *Slovenskem lingvističnem atlasu*, po tej vprašalnici zapisana že leta 1959 in ponovno raziskovana leta 2008. Opis govora v obliki fonološkega opisa je hrati prispevek k temu velikemu narečjeslovnemu projektu.¹

Ključne besede: dolenjsko narečje, fonološki opis, narečno besedilo, izoglosa, *Slovenski lingvistični atlas*

The Dialect Speech of Trubar's Home Village Rašica – Accent, Phonetics, and Text

In the dialectal speech of Trubar's home village of Rašica, the intersection of north-south and (formerly) east-west routes also brings together several isoglosses that separate groups of quite similar dialectal speech within the Dolenjska dialect, which in this case is more developed in the north and more archaic in the south. The village of Rašica has never been a parish seat and has even moved from the Škocjan parish to the Velikola parish, which certainly caused mixing of the original features of the dialect to begin. These original features can still be identified in the dialect. Rašica is registered in the *Slovenski lingvistični atlas* (Slovenian Linguistic Atlas), based on a 1959 questionnaire, as location T242; it was surveyed again in 2008. The characterization of the dialect in the form of a phonological description is an important contribution to this large dialectological project.

Keywords: Dolenjska dialect, phonological description, dialect text, isogloss, Slovenian linguistic atlas

1 Uvod

1.1 Rašica

Rašica, nekaj Raščica,² je sedaj vas v občini in župniji Velike Lašče, ki ležijo ob cesti južno od nje, do leta 1907 pa je spadala pod župnijo Škocjan pri Turjaku, ki je

¹ Raziskovalni program št. P6-0215 (Slovenski jezik – bazične, kontrastivne in aplikativne raziskave) je sofinancirala Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

² Standardizacija imena vasi variira med *Raščica* in *Rašica*. Čeprav je SP 1962 potrdil etimološko pravilnejšo obliko *Raščica*, je prišlo že leta 1964 mimo stroke do slabše različice *Rašica*, izgovorno *Rašca*, v našem gradivu tudi *Rasca*, medtem ko kasnejši predlog standardizacije v *Rašca* ni bil sprejet. Snov sprejema etimologijo (Snoj 2009: 347), po kateri je ime nastalo iz pridevnika **raški*, ta pa iz *raka*. Drugače Torkar, ki meni, da je vodno in naselbinsko ime *Raščica* glede na več Trubarjevih zapisov *Raftzhica* ipd. mogoče izvajati iz antroponima **Rast* (< **Rastigof*), izpričanega na slovenskem etničnem ozemlju v srednjem veku: **Rast-ja* (voda) > **Rasča* > **Rašča*, s posamostaljenjem *Raščica*. Podobno so nastala imena *Sodražica*, nar. *Sedršca* (< **Stojdrag*), *Hotedršica*, nar. *Hotedršca* (< **Hotedrag*), *Kozmerice* (< **Gostimir*) idr. (Torkar 2008: 23).

severno od nje. Majhna vas leži ob istoimenskem potoku in je poznana predvsem kot rojstni kraj očeta slovenskega knjižnega jezika Primoža Trubarja, na kar spominjata Trubarjev spomenik in muzejska zbirka Trubarjeva domačija ob istoimenskem potoku.

1.2 Umestitev govora

Govor Raščice spada v osrednji del dolenskega narečja, to pa k dolenski narečni skupini. Dolenjska narečna skupina, ki je kasneje razpadla na več narečij, je kot ena od osmih narečnih osnov slovenskega jezika nastala okrog srede 14. stoletja iz južnega narečja, ko se je z ohranitvami starega diftonga *e:i* iz dolgega **ě* (jat), naprej pomaknjeneza izgovora *ü* iz **u* in zaokroženim *â*: iz dolgega **a* ter monoftongizacijo starega digtonga *o:u* v *u*: iz dolgega cirkumflektiranega *ô* oddelila od gorenjske in južnoštajerske. Ta narečna osnova je skupaj z drugimi jugozahodnimi zgodaj podaljšala skrajšane staroakutirane dolge samoglasnike in novoakutirane kratke, oboje samo v nezadnjih besednih zlogih, ter izvedla a-jevsko vokalizacijo dolgega polglasnika. (po Riglerju 1963, 2001²: 13–57)

1.3 Gradivska osnova fonološkega opisa

Doslej je bil govor v strokovni literaturi omenjan, ne pa tudi opisan. Gradivo iz Rašice je navedeno pri pomembnejših pojavih dolenskega narečja v vzorčni razpravi Frana Ramovša z naslovom *Kratka karakteristika slovenskega narečja na Dolenjskem* (Ramovš 1933, 1997: 586–88) za doslej edino celovito delo o slovenskih narečjih, to so njegovi *Dialekti* (Ramovš 1935), kjer se ponovi v poglavju *Dolenjski dialekt* (str. 123–34). Posebnega vira za Raščico ne navaja, po čemer sklepamo, da gre za njegovo lastno gradivo (Ramovš 1935: 134).³ Nato je bil govor predstavljen na konferenci v Kopru, objavljen pa le povzetek (Smole 2009: 25). Ena od gradivskih osnov tega opisa je Riglerjev zapis govora po vprašalnici za *Slovenski lingvistični atlas* iz decembra 1959,⁴ druga pa skoraj petdeset let mlajše avtoričino terensko gradivo, predvsem besedilno, iz julija leta 2008.⁵ Riglerjev zapis je nastal v t. i. stari transkripciji in je bil

³ Za govor Velikih Lašč je gradivo črpal iz »Fr. Pacheiner, Glasoslovni elementi govora v Velikih Laščah na Dolenjskem (izpitna naloga na dekanatu filozofske fakultete v Ljubljani)« (Ramovš 1935: 134).

⁴ Po njegovi navedbi so bili informatorji: Grebenc, p. d. Mustar, skoraj slep, star okrog 70 let (torej rojen okrog 1890) in njegova sin in hči, stara od 25 do 30 let (torej rojena med 1915 in 1920). Njihovo gradivo je kot starejše v prispevku vedno navedeno na začetku in brez oznake.

⁵ Informatorja sta bila zakonca Marija Indihar, por. Grebenc, roj. 1918 na Raščici (zaselek Brinje), Jože Grebenc, roj. 1919 na Raščici (sredi vasi, p. d. Mù:starjeu, po poroki preseljen v Brinje, zato sedaj p. d. Bri:nski) – oznaka zanju je v opisu govora *Gr*, v besedilu *Gr-M* oz. *Gr-J* in *V* (avtorica). Kot se da ugotoviti tako po hišnem imenu kot po dejstvu, da je bil Riglerjev informator slep, kar je za svojega očeta povedal tudi Jože, je Jože njegov sin, vendar se Riglerjevega spraševanja ne spominja. Po Marijinih besedah je morala biti hči Jožetova sestra Ana, brat pa drug, družina sredi vasi je v času snemanja »spumrla« in hiša propadla. Na snemanju je bila prisotna še starejša Marijina sestra, ki je prišla na obisk z Dunaja, kjer je živela že od dvajsetega leta, a se v pogovor ni vključevala, saj je njeno znanje slovenščine že precej opešalo. Tretji informator je bil Franc Škulj, roj. 1931 (sredi vasi), po poklicu pleskar in podobar (mama iz Velikih Lašč) – oznaka zanj je *Šk*.

zaradi lažje primerjave z novejšim v tem prispevku pretranskribiran v novo slovensko nacionalno transkripcijo.

2 Fonološki opis govora⁶

2.1 Inventar

2.1.1 Samoglasniki

2.1.1.1 Dolgi naglašeni samoglasniki

i:				u:
	ie̞			uo̞
				uo̞:/o̞:
	e:̞		o:̞/u:̞	
		e̞á:/i̞á:		+ ər/ar
		a:		

2.1.1.1.1 Na variantnost posamičnih fonemov je opozarjano pri izvoru. V samoglasniškem trikotniku sta navedeni najpogostejši različici.

2.1.1.1.2 *ər/ar* je enofonemski.

2.1.1.2 Kratki naglašeni samoglasniki

i				u
	e	e̞/ə	o	
		a		

2.1.1.3 Kratki nenaglašeni samoglasniki

2.1.2 Soglasniki

2.1.2.1 Zvočniki

v				m
	l	r	n	
j			ń/ŋ	

⁶ Sklici tipa »kot v izhodiščnem sistemu« se nanašajo na Izhodiščni splošnoslovenski fonološki sistem (Logar 1981: 29–33; 1996²: 243–47).

[u] ima pred nezvenečimi nezvočniki manj zvenečo različico [φ], ki je, kot drugi tu naštetih pričakovani alofoni, tu nezapisovana. /j/ se v izglasju in pred soglasniki praviloma izgovarja manj drsniško [i], kar ni posebej zapisovano. Tako je grafem *ĭ* zapisovan le kot sestavni del diftongov in ni nikoli izsoglasniškega izvora. Tudi /n/ in /m/ sta ob mehkonebnikih vedno mehkonebna [ŋ, (m)], zato tudi to ni posebej označevano.

2.1.2.2 Nezvočniki

p	b	f	
t	d		
c		s	z
č		š	ž
k	g	x	

2.1.3 Prozodija

2.1.3.1 Naglas ni vezan na določeno mesto v besedah.

2.1.3.2 Naglašeni samoglasniki so lahko dolgi ali kratki (kolikostno nasprotje ali kvantitetna opozicija), nenaglašeni samo kratki, razen v izjemnih primerih (npr. opu:noči: in pri nekaterih števniki: tri:nštàrdęšędga).

2.1.3.3 Dolgi naglašeni samoglasniki so lahko akutirani ali cirkumfektirani (tonemsko nasprotje ali tonemska opozicija na dolgih zlogih); kratki so bili naglašeni dinamično (Rigler 1959), v novejšem gradivu pa so izkazani minimalni fonološki pari s tonemskim nasprotjem tudi na kratkih zlogih (Šk *Med.* na vâs, zaim. *Tmn.* na vâs), zato so v njem zapisovani tonemi tudi v kratkih zlogih (Smole 2008).

2.1.3.4 Inventar prozodemov ima tri (Rigler 1959) (V̇:; V̇; 'V) oziroma štiri naglase (Smole 2008) (V̇:; V̇; V̇; V̇) in nenaglašeno kračino (V).

2.2 Distribucija

2.2.1 Samoglasniki

2.2.1.1 Dolgi samoglasniki

2.2.1.1.1 Praviloma se pojavljajo le pod naglasom, v besedilu pa so možni tudi nenaglašeni, ko beseda ni pod stavčnim poudarkom in v nekaterih števniki (npr. piętãntri:dãsãt).

2.2.1.1.2 V položaju pred /r/ /i:/ ni možen, zastopa ga /ie/.

2.2.1.1.3 /e:i/ ima v novejšem gradivu ob zvočnikih lahko enofonemsko varianto /e:/.

2.2.1.1.4 Varianti nista odvisni od glasovnega okolja, saj se lahko pojavita v isti besedi; verjetneje gre za zamenjevanje starejšega refleksa *ar* z mlajšim *ar*.

2.2.1.2 Kratki naglašeni samoglasniki

2.2.1.2.1 Večinoma se pojavljajo v zadnjem ali edinem besednem zlogu, v nezadnjem pa le v posamičnih (analogičnih) primerih ter po mladem naglasnem umiku (npr. Gr *zdèle*, *zmèrej*, *tlèle*, *napéxne*, Šk *zetékęnt*, *jétkà*).

2.2.1.2.2 Polglasnik je v novejšem gradivu zapisovan v dveh barvah: kot sprednji *ę* in srednji *ə*, pri čemer je *ę* izgovarjan ne ob zvočnikih, pred njimi pa le za (funkcijsko) mehкими soglasniki, vendar nedosledno.

2.2.1.3 Kratki nenaglašeni samoglasniki

2.2.1.3.1 /a/ ni možen pred istozločnima /u/ in /j/ ali za /j/.

2.2.1.3.2 Za poglasnik glej 2.2.1.2.2.

2.2.2 Soglasniki

2.2.2.1 Zvočniki

2.2.2.1.1 /ń/j/ sta dve od več variant odraza *ń, ki je v redkih primerih v starejšem gradivu (1959) ohranjen, včasih raznosnjen v /j/ ali otrdel v /n/, zlasti v vzglasju in kadar se občuti kot del končnice, razpadel na /n/ in /j/, v medsamoglasniškem položaju in v izglasju pa najpogosteje v /j/ in /n/.⁷

2.2.2.1.2 [u] v vzglasju pred zvočniki in nezvenečimi nezvočniki ter kot predlog lahko alternira z *u-*. Praviloma se pojavlja v izglasju in pred soglasniki. /v/ je možen tudi pred zvočniki in zvenečimi nezvočniki v vzglasju (Gr *vré:me*, Šk z *vlà:kam*, na *ravní:ni*), sicer le pred samoglasniki. Primera, ki bi potrjevala fonemskost /u/ nasproti /v/, nismo našli.

2.2.2.1.3 V zelo redkih primerih se kateri od zvočnikov pred sprednjim samoglasnikom lahko izgovarja mehčano (*tropí:n'e*, Gr *nè*).

2.2.2.2 Nezvočniki

2.2.2.2.1 Nezvočniki se po zvenečnosti prilagodijo sledečemu nezvočniku, pred pavzo pa pride do premene zvenečih v nezveneče nezvočnike, pri čemer je v besedilu zaradi odsotnosti pavze možen tudi zveneč izgovor (npr. *blí:z je*).

⁷ Variiranje refleksa je prisotno že v Ramovševem gradivu (1935: 130).

2.2.2.2.2 V zelo redkih primerih se kateri od nezvočnikov pred sprednjim samoglasnikom lahko izgovarja mehčano (Gr *de/dʰe, mǝndʰè*).

2.2.2.2.3 V zelo redkih primerih se /z/ pred /g/ izgovarja kot /ʒ/ (Gr *drù:zga/drù:ʒga*).

2.2.3 Prozodija

Tonema (akut in cirkumfleks) sta do nedavna bila omejena na dolge samoglasnike. Po zelo mladih naglasnih premikih je akutirana kračina možna tudi na kratkih zlogih, kar je vzpostavilo (verjetno začasno, do podaljšave) tonemsko nasprotje tudi na kratkih zlogih, pri čemer je frekvenca akutiranih kračin zelo majhna. Tonski razpon je pri uresničevanju tonemov razmeroma velik, ne pa tako izrazit kot v nekaterih drugih osrednjedolenjskih govorih. Omejitev glede mesta naglasa (skoraj) ni. Kratek naglas, v novejšem gradivu akutiran in cirkumfektiran, je v nezadnjih besednih zlogih možen le v redkih primerih (glej 2.2.1.2).

2.3 Izvor

2.3.1 Samoglasniki

2.3.1.1 Dolgi samoglasniki

- i: ← stalno dolgi *ī:⁸ lí:ce, zí:ma, glí:sta, *Rmn.* kastí:, blazí:na, smǝrdí:, zgoní:, li:stǝnca, *Imn.* ži:ta, *Imn.* li:ce, bri:tu, kmeti:je, abi:sti, tropí:nǝ, grí:č, xrí:p, Gr xči:, mi:, Šk kavači:je, bli:;
- ← staroakutirani *i- v nezadnjih besednih zlogih: rí:ba, xí:še, ží:la, bradávi:ca, púšeni:ca, ledví:ce, ží:tu, *Imn.* mekí:ne, ší:lu, nasní:ca, presi:ca, pí:šče, grí:va, *Red.* mí:šǝ, ví:dǝt; toda: *Red.* 'bǝka (anal. po *Ied.*) Gr *Imn.* preší:či, bǝldí:ca, rí:ba, *Red.* ví:mena, strí:c, Šk ví:du, ní:va;
- ← *-ji-, *-ěj: opxaí:lu, Gr *Med.* pa kai:ki 'po konjiku, po kolovozu', Šk *Ded.* nji: 'njej';
- ← v prevzetih in knjižnih besedah: krí:š, pí:skǝr, šti:bǝlc, aštari:je, bri:taf/bri:tof, *Imn.* či:žmj, kǝ:kle, prí:dga, prí:žǝnca, di:le, Gr angí:na, krí:pǝl, famí:lje;
- u:⁹ ← stalno dolgi *ū: klabú:k, lú:bje, klú:č, mǝxu:r, ú:jzda, plú:če, glú:x, sù:x, tamú:n, kù:čma, enako: ù:jc, ad ù:jca, Gr tù:kej, ù:š, je blù:, xudù:, glù:x, sù:x, drù:k, plú:ča, slú:žǝt, Šk klabú:k;
- ← staroakutirani *ū- v nezadnjih besednih zlogih: bú:rje, mú:xa, rú:ta, klú:ka, *Red.* krú:xa/krú:xa, zú:trej, toda: jut'ru, Gr kú:ra, *Imn.* mú:xe, zú:trej, skú:pej;

⁸ Navajane primerov približno sledi pojavitvam v gradivu SLA in besedilih.

⁹ Riglerjev (1959) komentar je bil: »Zdaj imajo (večinoma) *u*, prav redko nekoliko *ú*, sosednje Male Lašče imajo *ü*.« Njegovo gradivo tega ne potrjuje, v našem gradivu pa je vedno *u*. Pač pa se je *ü*: govoril še v času Ramovša (1935: 128).

- ← cirkumflektirani *ō: nù:č, gnù:j, mù:st, zgù:n, plù:t, perù:, nebù:, kakù:š, zdù:mj 'od doma', mladù:, Gr mù:st, nù:č, rù:t, *Red.* dù:ma, tù:, zatù:, abù:je, tokù:, nalù:žli, Šk da nù:či, toda: takù:, nekakù:/nekokù:, kokù:;
- ← zgodaj podaljšani novoakutirani *ò-: *Rmn.* nú:k, atrú:k, mú:j, Gr ù:n, ùdù:va, Šk kù:lk;
- ← *-vo-, *-ol-, *-ol, *-ov-, *-ov pred (onemelim) samoglasnikom (po asimilaciji): čòù:, sù:ra, dərù:, tú:j, pù:nači, patkù:ca, bà:bjje sù: 'babja sol, babje pšeno', damù:, Gr ù:s, *del.* -l s gaù:rlu, pù:, damù:, Šk damù:, sù:je 'svoje', Gr kù:kar;
- ← *q (ali *u?) v posamičnih besedah: gù:ska,¹⁰ gù:za 'gož', srabù:t;
- ← u v prevzetih in knjižnih besedah: trú:ga, *Imn.* šù:l̩ni, štú:mfj̩, pú:štər, mù:dərc, bù:rk̩le, *Imn.* bú:tarce, štacù:na, žù:p̩nək, karù:za, kù:mərc̩n, Gr pù:k̩last, pù:nca, grù:ntar, žù:p̩nək, kù:ga, *Imn.* grù:ntje, pù:ntarj̩i, Šk karù:za;
- ie ← cirkumflektirani *ê: mię, pięč, večięr, sərćie, čəbięla, šięst, od dięleč, Gr žię, Šk *Imn.* ldię, vięlka má:še, šięst, zvečięr;
- ← novoakutirani *è- v nezadnjih besednih zlogih: zięle, žiędəm, zelięc, *Red.* kmięta, ačięta, *Med.* x pagrięb̩j (star.)/x pagriębi (mlaj.), *Med.* ɯ riębrəx, *Red.* ušięsa, *Imn.* riębra, *del.* -l rięku, nięsu, rięku, tięku, siędəm, Gr *Imn.* žięnske, ardięče, šiępast, ta šięsti, siędəm, *del.* -l rięku;
- ← stalno dolgi *ē: piętək, pięst, *Med.* pər telięti, devięt, desięt, piędeset, Gr začiętək, uniętje, glięda, sviędga, Šk imię, vięlk piętək, *del.* -l neriędu, devięt, spięt;
- ← staroakutirani *ę- v nezadnjih besednih zlogih: ię:tra/iętra, *3ed.* trięse Gr *Red.* zięta;
- ← redko *ě za (onemelim) r: čięs/čięz;
- ← *e, *i ob r: xčięr, j'ęrbas, d'ęra, kəmpier, žięr, pastięr, sięrotka, br'ęn-ta, zatięuka (star.) 'tilnik', š'ępast, Gr štiera, toda: pabí:rou kampír:, pastír:, Šk krəmpír:;
- ← e v prevzetih besedah: riękəlc, štiera, bięrna, čięšpa, iętka, Gr mięrkej, Šk štędięrat;
- uo ← novoakutirani *ò- v nezadnjih besednih zlogih: kuóže, nuójšč, uóle, uójənce, duóbər, gluódat, uóšəm, Gr ɯ nuóge (!), kùok̩la, nuósi, kuóčęt, zuóble, na (ù:nəm) kuónc, Šk puójstla, pruósi;
- ← stalno dolgi *ō: atrùobi, zùop, mùoš, pùopək, ruóka, muóka, (kri:žeu) puóť, suóšət, parùoka, atkuóť, xùoje,¹¹ nuòť, nuóťrj̩, Gr suòđ, nuòť, na

¹⁰ Pretežni del doljenjske narečne osnove za psla. *gōsь (SES) izkazuje refleks *ū pri vseh besedotvornih oblikah *gus*, *gusa* in *guska* (lastno gradivo).

¹¹ Neregularen naglas za *xvojá (SES).

- bùø, narùøçu, mùøš, Rùøp, z Duøbørga pù:le, nuøtær, Šk meť puøtje, vodùø, brøz mùøš, muøkce;
- ← staroakutirani *ø- v nezadnjih besednih zlogih: guøba, tuøçe, uøgølje, par paruødi;
- ← *o po mladem umiku naglasa nanj: puøplat, uøplen;
- ← včasih iz *ø: Gr xùøsta, padùøpce, na gùørni, Šk iz rùøda u rùøt;
- ← o v prevzetih besedah: muøjskra, *Imn.* buøðølnj, buøtær, puøðødn, patrùødn, cùøkle Gr (zlá:ta) parø:ka, dø:ba, ene sùørte, na vagùøne, uørøngi, at švaxuøsti, *Red.* duøxtarje, buøtær, toda: narvø:zøn, jø:jdøt, Šk *Imn.* xerùøji, ruøba;
- ← v imenih: Jùøze, Tùøne;
- uø/uø:/ø:¹² ← prednaglasni (umično naglašeni) *o: kuøtu, uøknu, uøsa, kuøsa, guøra, uøda, nuøga (!), buøžæç, luønc (glinast), uørøx, tuørøk, kuøžøx, puøtku, kuøstajn, *Red.* kuøjna, atruøka, *Med.* pa kuøsti, muølt, nuøsat, nuøsam, *Ied.* ž uøuøka, glabuøka, duøbra, na uøø:køm, *del.* -la buøla 'bodla', Gr pø:l/puø:l/puø:j, pø:, puø:lej, puø:tlej, gø:r, dø:st/duø:st, rø:ka (!), uø:da, vø:jska (redko) in po uø:jski, ølø:uk, na nuø:gi, atruø:c/øtruø:c/atrø:ci, uø:çe, xø:du, xuø:døt, kø:çøt 'kločiti', govø:rt, kø:pau, kø:nc, *Rmn.* at kø:s, *Imn.* muø:ški, u puø:tok xuø:døt, Šk puø:l, povø:zu, govuø:rt, ruø:jø, duø:st, skuø:rej, uø:çe, muø:ški, øtruø:ke, guø:nu;
- ← *o po mladem umiku naglasa nanj: Gr uø:uøçøç;
- e:i[e:/e]:¹³ ← stalno dolgi *ë: svè:iče, trè:ibøx, stè:ina, çè:jšne, klè:jšçe, mè:ix, cè:ip, patstrè:jšje, dlè:itu, vé:idru, *Imn.* mønçä:ile/mønçè:ile 'dekleta, ki manejo proso', rè:is, sé:ikat, *del.* -l ž dè:ilala, jè:im, ré:itka, plè:t, Gr slè:ip, nè:i, nè:imam, né:ima, né:isa, né:isi/nè:is, dè:l, prè:j, u-Amè:rika, *Imn.* dè:ici 'dedci, moški', imè:il(i)/imè:l, imè:ila, vé:m/vè:im, prè:it, prè:ikla, balè:izen, Tmn. gnè:izda, Rmn. lè:it, cè:ila çè:ida, gnè:izdu, Šk *prid.* ž *ed.* cè:ila, vé:im;
- ← staroakutirani *ë- v nezadnjih besednih zlogih: brè:iza, cè:ista, navè:ista, strè:ixa, sømrè:ika, plè:jšø, vè:je,¹⁴ dè:ilu, lé:itu, kalè:inu, palè:inu, želè:izu, sé:ime, *Red.*, *Imn.* sé:imena, dè:ilat, ré:izat, Gr cè:ista, *del.* -l ž mn. dè:ilale, *del.* -l m mn. imè:il, trè:ibøx, lé:itu, dè:ilat, Šk dè:ilat, *Red.* lé:ita, vé:idu;

¹² Po Riglerjevem zapisu naj bi ob redkejšem refleksu ø: prišlo večinoma do (nove?) diftongizacije in sovпада refleksa za umično naglašeni *o z refleksom za novoakutirani *o v nezadnjih besednih zlogih in (sedaj dolgi) nosnik *ø, pri naših informatorjih pa se refleksa dobro razlikujeta. Pri zakonih Grebenc je refleks precej varianten, prvi del dvoglasnika pa tudi pri njiju vedno soglasniški. Zanimivo je, da je kljub siceršnji moževi arhaičnosti govora (naglušnost!) ravno pri njem večkrat prisoten enoglasnik ø:, ki naj bi bil nadaljna razvojna stopnja dvoglasnika. ø: se govori lahko tudi v položaju za v pri drugih informatorjih. Prav ta ø: za Raš(č)ico navaja tudi Ramovš (1935: 126).

¹³ Edini najden primer z zelo širokim e je v Riglerjevem gradivu, pač pa se v našem večkrat (v Riglerjevem zelo redko), ponavadi ob zvočnikih, tudi dvojnično, pojavi enoglasnik e:. Ramovš (1935: 129) navaja le e:i.

¹⁴ Primer ne izkazuje psla. naglasa *vøja (SES).

- ← *a, *o pred *j* (v posamičnih besedah): **Gr** mè:jxni, pé:jt/pèjt, **Šk** mè:jxna;
- ← *e pred *ĵ* (redko): **Gr** napè:ĵe;
- ← v prevzetih in knjižnih besedah: cè:iĵu, šte:iĵnge, rè:iĵveš, **Gr** kapè:lca, Magdalè:na, ré:uma, xigié:ne *Red.*, **Gr** rè:iĵvček;
- éa: [éa:] / ĵá: / ja: [eä:/a:/e:]¹⁵
- ← prednaglasni (umično naglašeni) *e: reá:bru, žeá:na, teá:ta/teá:ta, seá:stra/seá:stra, deá:blu, seá:dlu, vreá:me, peteá:løn, peá:løn, neá:xat 'nahod' (po predhodnem *na-* > *ne-*), neá:xat 'nehati', ažeá:nt se, neá:sem, *del. -la* neá:sla, pleá:la, *3.mn.* reá:čeje, peá:čeje, *Red.* meá:ne, teá:be, neá:ga, čá:lu (star.)/čeá:lu (mlaj.), čá:søn, já:sen (če ni že psla. *ásenъ, *ásenъ s protetičnim *j-*), žjá:lat, tjá:sat, pər meá:n, **Gr** ré:kla, ré:kli/ré:kəl/reá:kli/rjá:kəl, rjá:kli, até:čeja, vré:me, zné:se, sé:stre, vé:lək, zé:mle/zjá:mle, té:ta, té:kla, é:na, *Ded.* mjá:n, *del. -l* ažá:nu, žjá:na, vjá:lək, mjá:dvət, diá:beu, deá:beu, diá:ləč, zapiá:lət, *Ded.* mǰá:n, poračeá:na, Já:rnej (sve-tnik), **Šk** *Ded.* sjá:b, dé:ləč;
- ← v prevzetih besedah iz *a* pred *j*: žlè:jf, pəržlè:jfat;¹⁶
- o: ← *ĵ, *ĵ-, *ĵ skupaj *u*: čò:un, kò:uk, só:uza, pó:unu, kó:unem, pò:ux, **Gr** pamó:uzlę, dó:uga, dó:ugu, **Šk** *dol. ob.* dò:uge (ki:kle);
- ← *o pred *u*, *v*, včasih pred *m*:¹⁷ čló:uk, zapò:ut, mazò:uc, dapò:udne, **Gr** udó:uc/udáuc, po ta nó:vəm, njegó:va, na Ceró:uci, papó:udne, osló:uski (ká:šęl), mozó:učki, **Šk** se spò:mnəm, *Tmn.* vozò:ve;
- ← v prevzetih ali knjižnih besedah ter medmetih: xò:stija, mó:ntəl, **Gr** nezakó:nski, **Šk** ò:pčina, *medm.* jò:, ò:;
- ← *ě pred *u* (redko): *Imn.* čò:ulj;
- a: ← stalno dolgi *ā: *Imn.* krá:lǰ, xrá:st, trá:va, brá:da, já:jc, **Gr** stvà:r, na glá:vi, *3. mn.* prà:skaje, ž. tà:, *led. ž.* prá:zna, **Šk** *prisl.* rà:šku, spà:da, xmà:l, ot (tizga) strà:xa, krà:vi baratà:uc;
- ← staroakutirani *ā- v nezadnjih besednih zlogih: krá:va, má:tǰ, **Gr** *Imn.* xrá:ste/krá:ste, usà:k (!), ká:šęl, nazà:dne (!), pa damá:če, rá:du, **Šk** *Tmn.* krá:ve, kavá:č, brá:tranc;

¹⁵ Ta refleks je najbolj varianten od vseh. Če Ramovš (1935: 127) še navaja regularnost, in sicer *éa:* in položajno le *á:* za *j*, *š*, *ž* in nekdanjim *ĵ*, je že pri Riglerju (1959) poleg teh moč najti še *ea:/eä:/já:/a:/*, v našem gradivu (2008) pa vse predhodne, poleg tega pa še *ja:* in *e:*. Slednja sta najpogostejša pri zakoncih Grebenc, in sicer *e:* pri ženi in je zagotovo vplivan od knjižnega jezika, *ja:* pa pri možu, in sicer ne glede na položaj za soglasnikom. Tudi Škulj je poleg *ja:* pogosto uporabljal *e:*. *ja:* je obravnavan kot razpadli, dvofonemski dvoglasnik *ja:*, zato zapis *z.j.* Polkročec pod *e*, *i* po Ramovšu (1935: VII) »pomeni kratke implozivne ali eksplozivne vokale v pravih in nepravih diftongičnih zvezah«.

¹⁶ Pojav je ohranjen le v prevzetih besedah, sicer pa, če sledimo Ramovšu (1935: 129) glede povezanosti pojavov, je moral izginiti z izgubo naprej pomaknjeneza izgovora (*u:*) > *ü:* > *u:*.

¹⁷ Če /m/ ni popravek nekdanje diferenciacije *mn* > *un*.

- ← cirkumflektirani **ǣ*: *và:s*, *dà:n*, *mà:x*, *là:n*; **Gr** *và:s*, *akul* *và:si*, *dà:n*, **Šk** *semá:ni* *dà:n*, *Ted.* *u* *và:s*;
- ← novoakutirani **ǣ*- v nezadnjih besednih zlogih: *má:še*, *lá:že*;
- ← zgodaj podaljšani **ǣ*:- *da* *tá:u*;
- ← včasih umično naglašeni *e*, tudi skupaj *z j*: gl. *zgoraj*;
- ← mladonaglašeni *e* po predhodnem položajnem akanju v besedah *en*, *eden*: *á:dən*, *Oed.* *m* *pər* *á:nəm*, *Ied.* *ž* *á:na*, **Gr** *á:na*, *u-á:nəm*, **Šk** *á:dən*;
- ← v prevzetih besedah: *tà:užənt*, **Gr** *cà:jt*, *và:mpęc*, *gà:rda*, *žlà:xta*, *plà:xta*, *altá:r*;
- or/ar[*/ar*]¹⁸ ← stalno dolgi **ǣ*: *vərx*, *vórba*, *apərtnj* ('kaš'), **Gr** *màrzęlca*, *dárva*, *del.* *-l* *umáru*, *del.* *-l* *ž ed.* *umárla*, *del.* *-l* *s ed.* *umárlu*, *s:pumárlu*, *zabárljenu*, *zapárlta*, *3. ed.* *tərga*, *ta pərvič*, *smórkau*, *tórska*, *Kórka*, **Šk** *umáru*, *umárla*, *ane vórstē*, *pomərlī*, *Tərst*;
- ← staroakutirani **ǣ*: *górče*, *górbast*, *vərt*;
- ← sekundarnega *ə* + *r* po onemitvi *i* za *r*: **Šk** *tri:nštərdęsędga*;
- ← v prevzetih besedah: *tárta*.

2.3.1.2 Kratki naglašeni samoglasniki

- i*/*i*¹⁹ ← skrajšani staroakutirani **-i* v zadnjih besednih zlogih: *Med.* *na dla'nj*, *Imn.* *pəč'ki*, *vel.* *3. ed.* *ne'sj*, *patərpj*, *3. ed.* *'sj*, *2. dv.* *ž* *s'tj*, *'jj* *'jej'*, *č'vj*; *3. dv.* *ž* *č'tj*, **Gr** *medm.* *ì*, *it/jět*, *usi*, *na vasę*, **Šk** *na vás/vasì*, *načīn*, *usi/usę*;
- ← skrajšani staroakutirani **-ù* v izglasju D/Med. *m*: *u* *člən'ki*, *u* *sə'mj* 'v semnju', *zaim.* *D/Med.* *tə'mi*, (*pər*) *an'mj*; tudi: *u* *də'žj*;
- ← po vmesnih razvojih in zlitju **-əń*, **-ań*: *Ted.* *u* *sə'mj* 'v semenj', **Gr** *mì* 'manj';
- ← v prevzetih besedah: **Gr** *glīx*;
- u* ← skrajšani staroakutirani **-ù* v zadnjih besednih zlogih (redko, nov.): **Gr** *krūx* (nov.);

¹⁸ Variante obravnavamo kot enofonemske, saj se naglašeni dolgi *ǣ*: v položaju ne pred *r* ne pojavlja in šele kot celota tvori dolžino, enako drugim dolgim eno- in dvoglasnikom, zato tudi ni kolikostnih razlik s staroakutiranim **-ǣ* v zadnjem besednem zlogu. Rigler (1959) jih zapisuje kot kratke: *a'dəru*, *u'məru*, *a'bəru*, *'čəru*, *'ərs*, *'gərm*, *'bəru*, *'ərs*.

¹⁹ V Riglerjevem zapisu (1959) sta tako kratki naglašeni kot nenaglašeni *i* največkrat zapisana z rahlo oslabitvijo, torej *z j*, tak *i* je pogost tudi pri Ramovšu (1935), medtem ko ga zakonca Grebenc (2008) izgovarjata redko, Škulj sploh ne; pri njih je *i* neoslabljen ali oslabljen v sprednji oziroma srednjejezični polglasnik *ɛ/ə*, ob zvočnikih tudi onemel.

- ← novoakutirani izglasni **-ò*: Gr samù, takù 'zelo', takùle,²⁰ nù/nò, Šk samù, takù/tokù, nù/nò²¹;
- ← **-ěł, *-əł, *-ol-* (po asimilaciji): *del. -l* 'ju 'jedel', 'tu 'hotel', səm'lu, *del. -l* 'šu, nə'šu, ko'zuc, *Red. ko'zuca*, Gr imù/jmù/mù, šù, prešù, pəršù/paršù, Šk imù, šù, pəršù, jmù;
- e ← novoakutirani **è* v zadnjih besednih zlogih: pag'rep, ər'men, c'vek, 'nest, no'bedən, nəš'če, na təš'če, *3.ed. ɯmər'je*, p'reč/p'rač, Gr lějga, lěj, Jerněj, nebèn, zmèrej, šè, n'è, zavalèn, začnè, prèc 'precej, takoj', Šk zmèrej, nè, ɯsè, nèst, zučèn, žè;
- ← skrajšani staroakutirani **ę* v zadnjih besednih zlogih: k'let, 'žet, žə'be, 'več, Gr zèt, vèč, lějɛx 'glej jih', Šk vèč;
- ← skrajšani staroakutirani izglasni **ě*: Gr tlè, tlèle, taklèj;
- ← skrajšani staroakutirani **à* v zadnjih besednih zlogih po preglasu ob *j*: 'ke 'tja', 'jest 'jaz' Gr krèj (*e* je precej širok!), jèst/jès (səm) 'jaz', zdèj, zdèle, kèj, kjè, mənd'è, Šk zdèj, sèj, kèj;
- ← **o* po preglasu in krajšanju v posamičnih besedah: Gr *vel. 2.ed. pèjt*;
- ← skrajšani staroakutirani **ì* v zadnjih besednih zlogih pred *r*: 'ser;
- ← v prevzetih besedah: c'vek;
- o ← novoakutirani **ò* in skrajšani staroakutirani **ò* v zadnjih besednih zlogih pred *ɥ* in v drugih primerih odsotnosti akanja: s'tou, 'vou, ot'rok/at'rak, fə'zou, gla'bok, Šk splòx/splò:x;
- ← skrajšani staroakutirani **à* pred *ɥ* (razen za *v*), tudi v prevzetih besedah: zd'rou, p'rou, fə'zou, Gr pròu, zdròu, pərgnòu, adgnòu, ostòu, toda: sprəšvəu, Šk kəpɯòu, pərpouɯvòu, gnòu, prouzaprou, toda: znəu;
- ę/ə ← novoakutirani **ə* v zadnjih besednih zlogih: 'pəs, 'dəš, stə'bər, 'səm, də'nəs, 'vən, ščə'pəc, člə'nək, ka'cək, ple'xək, kər'cəl, Gr dèš, *medm. xə, vən*;
- ← skrajšani staroakutirani **ì* v zadnjih zaprtih besednih zlogih: 'məš (ž.), 'təč, 'bək, pre'səč, mla'təč, mər'ləč, 'nəč/'ənč, 'rət, u'pət, u'mət, u'bət, 'bət, ka'sət, ma'zət, pakra'pət, Gr nèč, zdravèt, bèt, it/jèt, Šk jèt, bèt, pobèt, nardèt;
- ← skrajšani staroakutirani **ù* v zadnjih besednih zlogih: k'rəx, g'rənt, Gr ɯkəp, Šk skəp;
- ← skrajšani staroakutirani **ě* v zadnjih besednih zlogih: v notranjih zlogih: *prisl. 'səm, tər'pət, 'jəst, 'čəm 'hočem', smər'dət, za'vərt*, Gr imèt, at ɯɛx, səm, səmkej, u təm, Šk jmèt, səm, *Dmn. təm*;
- ← novoakutirani **è* v zadnjem besednem zlogu (v posamičnih besedah): Gr čèš 'hočeš', čəm;

²⁰ Po analogiji na naglas v izglasju.²¹ Sicer iz psla. *nq (SES; naglas ni naveden).

- ← *ə, *ě, *e po mladem umiku naglasa nanje: 'məgla/'məgla, č'lonk, Gr napéxne, Šk zetékęnt, jétkà;
- ← sekundarni po onemitvi *i, *ě: pə'xənt, 'gərst 'gristi', 'žərt, ũ'mərt, at'pərt;
- ← *o, *q, *a ob mehkih soglasnikih (posamično) in redko *-o: Gr bəl 'bolj', jęst, Šk jęst, bəl, nù/nè;
- [←*r skupaj z r: del. -l a'dəru, ũ'məru, a'bəru, 'čəru, 'ərš, 'gərm, 'bəru, 'ərš;]²²
- ← v prevzetih besedah (iz u): 'gəlt, Gr prəx, grənt;
- a/q ← skrajšani staroakutirani *à v zadnjih besednih zlogih: 'gat, stəs'ka, stə'za, mač'e'rak, ukaz'vat, 'dat, Rmn. 'nas, Dmn. 'nam, Red. tə'ga, I.dv. s'va, 2., 3.dv. m s'ta, Gr nàrbarš, kàr, sprašvəŭ, del. -l ž blà, kàšęn, dərgàm, tàm, enkràt, pər nəs, nəš, mrəs, takrət, kàr rənk, stər, Šk bràt, znàŭ, pəršlà, plačvát, dajàt, stàr, pər nàs, kàr, tàm, tàmlə, takàt;
- ← novoakutirani *ò in skrajšani staroakutirani *ò v notranjih zadnjih besednih zlogih: 'kaš, 'kajn, g'rap 'krop', at'rak, ũ'sak/ũ'sàk 'visok', ba'gat/buógat, p'reč/p'rač;
- ← skrajšani staroakutirani *-ò v izglasju: I. mn. s'ma/-o (redko), 3. mn. 'sa, Gr sà, Šk sà;
- ← *ə v šibkem položaju po analogiji na položaj v dolgem zlogu: Šk Med. na vəs;
- ← v prevzetih besedah: 'mašt, š'kaf, š'tak 'koruzni storž', 'kar,²³ g'vant, Gr švəx, fənt, vəmp/vəmp, putigrəm.

2.3.1.3 Kratki nenaglašeni samoglasniki

- i/ĭ ← *-i: Imn. mažgà:nj, luòncj, pí:skrij; má:tj, 3. ed. ví:dj, del. -l m mn. ví:dlj, vel. 2. ed. nuósj, vé:jđj, Gr 3. ed. nuósi, ustá:vi, kuóči, del. -l m mn. ré:kli, dé:ilali, u Nè:mčiji, Gr ũ kašni kú:xni mè:jxni, ta drú:gi, 3. ed. izvì:ra, Šk Imn. Bluóčeni, mà:jxni otrú:ci, na tisti ravní:ni blùoški;
- ← *-u: zdù:mj 'od doma', D/Med. ačìetj, Ded. atrúokj, blí:zj, Gr par paruódi, u gné:jzdi, Ded. strí:ci, ù:nmi, blí:zi, Šk po imièni, x krù:xi;
- ← *-ě (tudi pred j in po zlitju z njim): I. dv. ž ví:dvj, nuósvj, dé:ilavj, dá:vj, vé:jvá/vé:jvj, bùovj, 2., 3. dv. ž bùostj, Gr puó:lij;
- ← *jě- in redko *-ji (po asimilaciji): iži:ca, Šk krà:vi (baratà:uc);
- ← *ə ob mehkih soglasnikih: uógin/uógon;

²² Glej opombo 18.

²³ Prevzeto prek srvnem. *kōr*, stvnem. *chōr* iz lat. *chorus* 'zbor, množica, ples več plesalcev' (SES) se v drugih narečjih prevzema s cirkumflektirano dolžino, tu pa je *a* kratek.

- u
- ← *-o lé:ĩtu, ví:nu, dèá:blu, vé:ĩdru, ní:sku, **Gr** kmięćku dé:ĩlu, tũ:lku, rá:du, rá:stlu, žaré:ĩlu, otięku, rá:stlu, se gaũ:rľu, nu já:;
 - ← *-ęł, *-ęł, *-ił (po asimilaciji): ví:du, vé:ĩdu, tər'pu, kuõtu, **Gr** aslè:ĩpu, šu, rięku, umàru, pərziętu se, slú:žu;
 - ← *-øv, *-ev, *-ov, *-vi: bũ:ku, brè:ĩsku, *Rmn.* stà:ršu, piet sì:nu, **Gr** cięrku, ta pàru, desięt xektà:ru;
 - ← *-ł, *-v za r: del. -l a'dəru, u'məru; a'bəru, 'čəru/'čəru;
 - ← *u-, *v- in *v kot predlog: u'məru, **Gr** se ustá:vi, urací:na, uniętje, u gné:ĩzdi, u jesien, tudi: *Imn.* uší:, **Šk** del. -l uməru, use/üse;
 - ← v prevzetih besedah (-el(j)): žná:bu;
- e
- ← *ě (včasih skupaj z j po analogiji na naglašeni položaj): **Gr** del. -l m mn. dejvá:l;
 - ← *e, *ę: *Red.* telięta, perũ:, rè:ĩveš, zelięnc, pũ:le, *Red.* ženię, *Imn.* ženię, í:šcem, pí:šče, té:ĩme, snuõžet, piędeset, **Gr** devtná:jst, tri:deset, **Šk** nausezá:dne, petintri:deset, žięnske, *Tmn.* ki:kľe, *Tmn.* tá:ke mlá:de fá:nte, del. -l ž mn. nosí:le;
 - ← *a, *o, *q po preglasu za (funkcijsko) mehкими soglasniki in pred j:²⁴ bú:rje, skũõrje, bà:bje sũ:, jermi:čək 'jarem za enega vola', zũ:trej, 3. mn. tərpi:jo/e, ví:dje, dé:ĩlajo/e, dá:je, rəá:čeje, pəá:čeje, vel. 2. ed. dé:ĩlej, stiéle, di:le, nedé:ĩle, sví:na/sví:ńe/sví:nje, čè:ĩšne, lũ:kne, sũ:kne, xí:še, bú:če, górcę, tuõčę, vē:ĩjet, zduõláj, tũ:kej, **Gr** se prà:skaje (vedno), *Red.* duõxtarje, *Ied.* Mari:je, pogavà:rjet, ná:še (pũ:nca), (é:na) lú:že, kà:jže, del. -l kà:šľeũ, toda: sxà:jalu, plũ:ča, srięčala, slí:šal, žaré:ĩlu, kà:jžarji, da Lũ:žarju, *Ted.* ž svõ:ja, xí:ša, zgi:neja, até:čeja, prà:ũjo, **Šk** gavarí:je, abná:ũleje, del. -l razbí:jeũ, *Ted.* muje má:ma, met pũõtje, del. -l ž ed. se razbũ:rjela, Bluõčeni, má:še, *Idv.* kavá:če, toda: prí:deja, ré:čeja, sezí:dajo, spà:dajo, ì:majo, u Lá:šćax/Lá:šćęx,²⁵ Rà:šćan, plá:čau, po xí:šax, da Lũ:žarju;
 - ← nenaglašeni *a v predponah in predlogih za, (na, nad) (redko):²⁶ **Šk** zetękęnt, zetękni:la, zegrá:blu;
 - ← v vezniku da: **Gr** de/d'e, mənd'è, **Šk** de;
 - ← *o včasih za r, n: precè:ĩsje, **Gr** nebè:n;²⁷

²⁴ Rigler (1959) je pripisal: »Preglas je skoraj popolnoma dosledno ohranjen za palatanim zlogom.« Izpis primerov je za njegove informatorje to potrdil, dvojnice brez akanja in preglasa so predvsem v 3. mn. (dé:ĩlajo/e), pri naših informatorjih (2008) pa opažamo, da se delno opušča na splošno, v 3. mn. pri Škulju prek akanja (prí:deja, ré:čeja), pri Grebencih pa je e v izglasju zelo neizrazit in širok, blizu izgovora a. Ramovš (1935) v primerih povsod zapisuje preglas.

²⁵ Prva oblika je nastala po predhodnem preglasu.

²⁶ Ostanke tega preglasa najdemo le še pri Škulju. Po Ramovšu, ki ga še dosledno navaja, je pojav starejši od umika naglasa na prednaglasna e in o, saj se a v tem položaju odraža kot umičnonaglašeni e, zapisoval ga je tudi Trubar (Ramovš 1935: 129).

²⁷ Tako tudi pri Ramovšu (1935: 126) (*strexõ:ta* 'strahota', *sremõ:ta* 'sramota').

- o ← *o pred *u* in v drugih primerih odsotnosti²⁸ akanja: **Gr** παρπουδῶν, ὑσέπουσῶν, παρ Grebéncoyx, u puḡ:tok, po uḡ:da, **Šk** παρπουδῶν, opù:noči:, na bri:tof, kokù:, *Ted.* žiégnano vodùḡ;
- ← *a pred *u*: dé:ילו **Gr** dé:ילו, pabí:rou, **Šk** dé:ילו, pamá:goy, prouzapròy;
- ← *-q v primerih odsotnosti akanja in preglasa (redko): 3. *mn.* tərpi:jo/e, dé:ilajo/e, **Gr** so/sa, prà:ujjo, **Šk** sezí:dajo, spà:dajo, i:majo, čes ki:klo, pod é:no podru:žanco;
- ← *a po vokalni harmoniji: **Gr** nekokú:, tok, tokù:, loxkù, **Šk** (ne)kokú:, kokər, tokù;
- e/ə ← nenaglašeni *ə: stə'bər, mæg'la/'mægla, stə'za, u də'žj, ləxà:k, lə'gat, pandè:ilək, tuḡrək, četórtək, piétək, puḡpər, uḡgjn/uḡgən, tè:jdən, **Gr** səm, balé:ižən/bolè:ižən, và:mpɛc, siédəm, začietək, kàšɛn, ži:učɛn, **Šk** piétək;
- ← sekundarni *ə (ali ohranjen v šibkem položaju) v določenih soglasniških skupinah: səmré:ika, kədú:, əncuój, dərù:, čəmórl,²⁹ **Gr** mǎrzəlca/mǎrzəlca, bəldí:ca, dərgá:či, pəršù, ré:kəl, **Šk** dərgá:č, kədù:r, pərprá:yt, zetékənt;
- ← *a, *o ob zvočnikih in v posamičnih primerih: mərti:nčək, əltá:r, **Gr** kukər, kə/kɛ 'ko', ampɛk, **Šk** ampɛk;
- ← včasih *a v notranjih zlogih za mehkiimi soglasniki po predhodnem preglasu: **Gr** u Lá:ščax, **Šk** u Lá:ščex/u Lá:ščax, pradà:jəla, pogavà:rjɛy;
- ← *ɪ skupaj z *r*: ərdəcí:ca, 3. *ed.* gərmí: **Gr** škərlatí:nka, gərmò:ujɛ, ot sərcá:, pər čərpà:lki, **Šk** obərtní:k;
- ← nenaglašeni *i: 2. *ed.* vi:dəš, nuḡsət, **Gr** ó:čəm, ó:špəce, mǎ:mən, *Dmn.* m ná:səm, kɛ 'ki', 'ki', u stá:rɛx cà:jtɛx, **Šk** mi:sləm, nɛkəl, kú:pɛt;
- ← nenaglašeni *u v notranjih zlogih: stədéá:nc, tré:iβəx, kəpù:jem, nam. səši:t, toda v izglasju: -i/-j, **Gr** tré:iβəx, skɛp, v enem primeru: lǎdí:, **Šk** lɛdi:, kəpvòy, xɛdù:, ṽsɛskɛp;
- ← nenaglašeni *ě: čəpí:ne/jɛ, ví:dət, vé:ídət, uḡrəx, **Gr** ta mlá:dəm, ta stà:rəm, žiənskəga, **Šk** tɛx, bɛžá:li, čɛs, lɛpù:
- ← nenaglašeni *e, *ɛ, *q v posameznih primerih: mè:ijsəc, səbuḡta, **Gr** mənɔd'è, **Šk** tɛpɛš, ot trinpiɛqɛsɛdga, dé:lɛč, *Red.* šɛní:ce, nɛgḡ:y;
- a ← nenaglašeni *a: žà:gat, ré:ižat, já:gada, krá:va, prá:zna xí:ša, ot tè:iğa, **Šk** mladí:na, za ta mlá:da, kli:cala;
- ← *ɪ- skupaj z *r* včasih v vzglasju: **Gr** ardiɛčke, ardecí:ca, ardiɛče ačí:;

²⁸ Pri vseh treh informatorjih (2008) je tega že precej, verjetno zaradi poklica največ pri Škulju. Primeri niso natančneje izpisani, ker nekega pravila ni.

²⁹ V redkih primerih nastane zlogotvorni zvočnik: své:ičɛca, sò:nɛɛce.

- ← *o, *ɔ:³⁰ na stá:rost/-ast, mati:ka, apò:udne, nagie̯/nogie̯, já:gada, gaščà:va, mažgà:nj, pasé:ĩdat, *nam.* kasi:t, *nam.* arà:t, kalí:ne, patí:ca, račí:ca/ročí:ca, mače'rak, 3. ed. paračí: se, pakra'pət, patka'vat, toda: popərtní:k, opxai:lu, siérotka, Šk na ní:va, gavari:je, sa xadí:l, večí:nama, talà:žba, damù:, ačičtavəx ablè:ĩk, klabú:k, *Ted.* kašna karú:za;
- ← redko e (v nikalnici *ne*): nǫú:mən, Šk nabène, na bum jè:ĩla;
- ← *e v besedah *en, ena, eno* (položajno e-jevsko akanje): Šk *Ted.* ana (krá:uca), an;
- 0 ← *i (ob zvočnikih in redko v del. -l): *del. -l m mn.* nasí:l, drè:ĩu, jú:žna, mà:lca, Gr jíččəŋ 'jetičen';
- ← *-u (redko): Gr *Ded.* ta mlá:dəm, ta stà:rəm;
- ← *ě v prid. končnicah -ěga ... in večinoma ob zvočnikih: drù:zga, sù:ɣga, *del. -l ž.* ví:dla, *del. -l m mn.* ví:dli, ží:ut, sjà:t, dərù:, bəldí:ca, spouđní:ca, Gr drù:zga, na ta viəłkmə altá:ri, Šk tá:zga, usà:zga;
- ← *-e v posameznih primerih: já:jc, Gr já:jc;
- ← *ə v priponah -ək, -əc za zvočnikom: češá:rk, mazò:uc;
- ← *o v posameznih primerih: əncuój.

2.3.2 Soglasniki

Nastali so iz izhodiščnih glasov, poleg tega pa še:

2.3.2.1 Zvočniki

- v ← *u pred samoglasniki in redko tudi pred zvočniki: Gr prežvé:ĩkva, devie̯t, vré:me, Šk ní:va, žví:na, z vlà:kam, na ravní:ni;
- [u] ← *u, *l pred soglasniki in v izglasju: Gr ušəpəusə̯t, svá:tauc, uđáuc, u Bò:sni, má:u, *del. -l* adgnəu, papò:udne, Šk u Lá:ščax, u vâ:s, ušə, umè:ĩs, u glà:unəm, prou, stá:ut, *del. -l* dé:ĩlou, dà:u, biu, obešá:unəke;
- ← *-u za r v izglasju: je uməru, pastəru, 'čəru/'čəru, 'bəru, toda: bù:ku, brè:ĩsku;
- ← u-: Šk (že) uβi:t;
- ← *vi-: u'sak 'visok', usuóka/vəsuóka (nov.);
- ← *g v okrnjeni različici zaimka *koga* 'kaj': Gr (na vé:im,) kuá: (prà:ujə);
- j ← *j: Gr já:ma, mà:jxən, nazá:j, ù:jc, pərxá:tu, *Imm.* bà:jtərji, Šk zděj, 3. *mn.* gavari:je, ruđ:jen (< *đ), Tərxá:k, za Jernè:je, mù:j;
- ← *ń (variantno): pakapà:vaje, napè:je/napè:jne, s kuójmji;

³⁰ Pri Ramovšu (1935: 125) še popolno akanje je bilo po Riglerju (1959) le redko kdaj odpravljeno, še največkrat v izglasju, v našem gradivu (Smole 2008) pa najpogosteje pri Škulju. Prim. izvor /o/.

- ← *ń skupaj z *n* (variantno): cú:jne, napè:je/napè:jne, bri:nje, korenjé:, iěšprejn, kuóstajn, palé:jnu, 'kojn, kuójna, əlbá:ńe/əlbá:nje/əlbá:jne;
- ← *j*- (protetični v nekaterih besedah): Gr jět, Šk jět;
- ← *i*:- Gr je-jmù, sa jmé:il;
- ← \emptyset pred skupino *st, zd*: puójstle, ú:jzda, Šk *Ted*. puójstla;
- ← *ě skupaj z *j* (po analogiji na položaj pod dolgim naglasom): sa dejvá:l, Gr sa dejvá:l;
- l**
- ← *l pred zadnjimi in sprednjimi samoglasniki: Gr tlèle, na glá:vi, *del*. -l *m mn*. prexlá:děl, slè:ip, glù:x, Šk *del*. -l bé:ilu, dé:ilat, pá:lca, xmà:l;
- ← *l: tri:je krá:lj, ká:vəl, klú:ka, stiéle, nedé:ile, čəmórl, kriěmpəl, pá:rkəl, ká:šəl, toda: uógəlje, Gr zjá:mle, *del*. -l paná:uleu, 3. *ed*. kà:šle, toda: pù:zemlák(i), Šk 3. *mn*. abná:uleje, *Tmn*. žák:le, toda: vesé:lje;
- ← skupin *tl, dl* v *del*. gl. na *-sti -em*: pá:la, buóla, jé:ila, plě:la;
- r**
- ← *-že* (po rotaciji): Šk kjierkuli, kù:kar, kdù:r;
- ← *ř v izglasju in pred soglasniki ter ř skupaj z *j* pred samoglasniki: Gr gaspadá:r(ja);
- ← *r* skupaj s *ə*: tər'pət, Gr pər čərpá:lki;
- n**
- ← *ń (variantno): uógjn/uógən, pí:ńe/pí:je/pí:ne, sví:na/sví:ńe/sví:nje, ní:va, lù:kne, sù:kne, čebeuńgá:k, Šk tərská:ne, na ní:va;
- ← *ń skupaj z *j* (variantno): gəspodí:ńe/-nje, sví:na/sví:ńe/sví:nje, bri:nje, korenjé:, kà:məńe/kà:mənje, gnjà:t, əlbá:ńe/əlbá:nje/əlbá:jne, Gr gaspadí:nje, nji:nimi, njejó:va, njiěn;
- ń**
- ← *ń (variantno), včasih v medsamoglasniškem položaju: pí:ńe/pí:je/pí:ne, čəpí:ńe/-je, gəspodí:ńe/-nje, sví:na/sví:ńe/sví:nje, kà:məńe/kà:mənje, əlbá:ńe/əlbá:nje/əlbá:jne, *Imn*. kastá:ńevj;
- \emptyset**
- ← *j*: šá:tərga, Gr zdèle;
- ← *r v skupinah *črě-, *žrě-: čé:iva, čəpí:ńe/-je, čé:ida, čé:islu, čé:išne, žé:ibəc, žə'be, žəbi:čək, čiez, Gr čé:ida, čé:idnək;³¹
- ← *l*: tamù:n;
- ← *n*: Šk *Imn*. baratá:uče;

2.3.2.2 Nezvočniki

Nastali so iz izhodiščnih soglasnikov, poleg tega pa še:

- p** ← *b v izglasju in pred nezvenečimi soglasniki: Gr ū Rùop, apsedí:, Šk na gròp;
- t** ← *d v izglasju in pred nezvenečimi soglasniki: *d v izglasju ali pred nezvenečim nezvočnikom: slá:tka, ré:itka, miět, atkuót, Gr xù:t, vì:t, ta mlá:t, at krá:je, Šk mět puótje, tù:t še, at xí:še;

³¹ Onemitev *r* je prisotna prav pri vseh primerih.

- ← \emptyset po pristopu v besedi *jaz*: Gr, Šk jèst;
- d ← \emptyset v skupini *zr-* (redko): Gr zdrà:væn;
- c ← *k (ostanki 2. psla. palatalizacije velarov): Gr kej tá:cga;
 ← *k po analogiji na Med.: *Omn.* z atrú:cmj;
- s ← *z v izglasju in pred nezvenečimi soglasniki: *-z: ù:s, jè:js, Gr skù:s, mràs, ù:s, Šk is, bres, čes;
 ← *š pred *c*: Gr Rà:sca/Rà:šca;
 ← *ž v skupini -žč- (posamično): Gr bù:scęk 'ubožček, ubožec';
- š ← *ž v izglasju in pred nezvenečimi soglasniki: krí:š, Gr nàrbarš, mùøš, 3. ed. si slú:š, Šk tępèš, bręz mùøš;
 ← včasih *s (po prekozložni asimilaciji *s-š* > š-š): Gr 3. ed. šli:ši;
 ← *x v skupini *xč*: nàš'če, ščięre, at ščięre, pør ščięrj/xčięri, toda samo: xči:/xčięr, Gr xči:;
- z ← *c* (< *k* po 2. psla. palatalizaciji): *c pred *g*: Gr drù:zga/drù:zga, Šk kej tá:zga, brès ùsà:zga;
- k ← *g v izglasju in pred nezvenečimi soglasniki: brè:ik;
 ← *tj-: kè:jdøn, 'ke, Gr kè, kèle;
 ← *t v skupini *tn-*: kná:la, na kná:lj;
 ← *-d verjetno po analogiji na *rak*: mače'rak;
- g ← *v v skupini *zv-*: zgù:n;
 ← *k v skupini *kr-*: g'rap 'krop';
 ← *d v skupini *zdr-*: zgrí:zlu se je 'sesirilo';
- x ← *-g v besedi *Bog*: Šk Bù:x;
 ← *k v vzglasju pred zvočniki (v posameznih besedah): Gr xrá:ste/krá:ste, Šk xmà:l;
- [h] ← *-g v posameznih besedah: snè:ih;
- ∅ ← *t v skupini -*stn-*: Gr pè:isna 'pestna, pestunja', kórsni buótør;
 ← *t(i) v skupini -*tč-*: Gr jíčęn
 ← *p v skupini *pš-*: Šk Red. šęní:ce;
 ← *t: piędeset.

2.3.3 Prozodija

2.3.3.1 Naglasno mesto je kot v izhodiščnem sistemu, le da je govor izvedel umik naglasa na prednaglasna *e* in *o*; končniški naglas v drugih primerih je dobro ohranjen.

2.3.3.2 Dolžina samoglasnikov je kot v izhodiščnem sistemu z naslednjimi razlikami:

2.3.3.2.1 Dolgi so samoglasniki, ki so bili kratko akutirani v nezadnjem besednem zlogu (zgodnja podaljšava skrajšanih starih in kratkih novih akutov).

2.3.3.2.2 Dolgi so samoglasniki po umiku naglasa na prednaglasna *e* in *o*.

2.3.3.3 Tonematika je kot v izhodiščnem sistemu z naslednjimi razlikami:

Ů: ← po podaljšavi akutov v nezadnjem besednem zlogu;

← po umiku kratkega naglasa na prednaglasna *e* in *o*;³²

Ů: ← po metatoniji v nekaterih pregibnih oblikah, ki ni splošnoslovenska (npr. dè:ȷlala, pri:dna).

Ů ← po mladem umiku (kratkega) naglasa v nekaterih oblikah (**Gr** na vȷsi, ůdó:ůc/ůdȷc, napéxne, jétkȷ, toda: ůó:ůčéč, Šk *Med.* na vȷs/na vasi 'na vasi', zetékent).

3 Besedilo

V: *Pa Raščica včasih ni bila fara, kajne?*

GR-M: Nè, nè, nè. Ůčȷ:séx je bla ná:še, tà:, Rȷ:šca ot Škuóçjana.

GR-J: Mi: .. sma bli pat Škuóçjan.

GR-M: Prè:j, fá:ra, pot Škuóçjan.

GR-J: Pat Škacjȷ:ni, ker tlè sa bli za miéžnarje, pa sa ů Škó:çjan mùògèl ůsȷ:ka nedé:ȷle it, de sa slí:šal akli:ce.

GR-M: Aznanì:la pa tù:.

V: *Seveda, saj Trubar je bil tudi v Škocjanu krščen.*

J in GR-M: Tȷm je biȷ kȷrščen.

GR-M: Ī, sevè:ȷde! Kè sma bli: kè. .. Je pa bèl pȷrró:čnu, nè, ů Škó:çjan je adró:čnu xȷó:dèȷ, tlè ů Lá:ščax je pa blí:zi pa tù: ůse zdrȷ:vøn. Pȷóȷ sa pa enkrȷt ..

GR-J: Sa bli pa Rȷ:ščanje pȷrjȷ:tlȷ séš tȷ:stȷm žù:pnikam tȷrjȷ:škȷm, kȷ-j biȷ ů grȷ:di, žù:pneȷ, Mjȷ:dvèȷ. Je pa djȷ:ȷ – tȷm, ů Škacjȷ:nȷ, je biȷ pa žù:pneȷ ůmȷru, d'e, pa ga-j tà: takȷt zastuópaȷ, za Škuóçjan, je djȷ:ȷ: »Zdèle dà:jte, í:mate pri:lka, de de pȷrstuópte ů Lá:šče. {vmes govori isto M}. Nò, se sa, tù: sa – zmèrej sma pȷ:ntarjȷ Rȷ:ščanje. {smeh žensk} Jȷ. Tȷ: sa – ů Škacjȷ:ni sma pȷ:ntarji. Jȷ:, jȷ:.

V: *Ko jih sedaj poslušate, se vam zdi, da govorijo kaj drugače?*

GR-J: Xjȷ:, nè:ȷmam tù:lku s Škacjȷ:nari.

GR-M: Jȷ:, prèc dȷrgȷ:č gavarȷ:je že ů Panȷ:kvax. Pa ů Dó:brȷm pȷ:li tù:t.

GR-J: Pa kajȷ:ki.

V: *Kaj je s tem? Kako bi pa vi rekli?*

GR-J: Pa puóti sma zmèraj rjȷ:kli. [...]

³² Umik na prednaglasni *ə ni izveden.

GR-J: Ker je bių tlè, z Duóþbarga pù:le pərziétu se – pa kai:ki, na kai:ki səm ga dabi:ų. Kę ga-j na puóti dabi:ų. [...] Na kai:ki sva se srięčala. [...]

GR-J: Pa paprè:it, nè, kę sa zmèrej Pər pí:li, Pər pí:li – pa káj j-pí:la? Pa-j pròų pí:la kapè:lca. [...] Tlè-j blu kərží:šče prè:it z Lęblá:ne, Kačięuje, al pa Duóþbarga pù:la ų Rùoþ. Pa je pər kapè:lc blu kərží:šče, né:į blu tiste cé:įste zduó:lej, al pa tàm akul và:si. Tù: je usè mò:glu tlèčięs čez và:s it. (vmes govori M) Zatù: j-bla pí:la pó:lej, nè. Pa zděj je pa tokùr, kę je kėj, kę pí:še, prà:ųjo, kje je kėj, kašnu kərží:šče, prà:ųjo Pər pí:li. [...]

V: *To je bilo proti kugi, ne?*

GR-J: Jà:, ti:stu-j blu tut loxkù – tlè, kę-j bių na kapè:lci, na tà: strá:n, je buų tà: [...] Florjà:n, tjèduó:l, ų Pani:kve, je svet Florjà:n, kę sa gasi:lci. Na guòrni strá:n sta bla [...] Kancjà:n, kjè, pərt Rùoþi pa na vé:im, káj je blù: zabárjenu. Kјjèduó:l, pa vasi, je bių pa Rák, k-je {neraz.} pa svet Rák. Pa sa ble guó:r paduóþce nasli:kane. Nò, puó:lej sma pa papraųlál:mənd'è akul petəntri:desedga lé:įta, sma pa Mari:je nuot dé:l, kę prè:it je blu {neraz.} nasli:kanu. K-je Jé:rnej, na Rà:sci. ų ciérkvi. Pa-j bių Já:rnej nuot, pa Valentín, pa tisti bù:sci kę tlè {neraz.}.

V: *Kateri?*

GR-J: Bù:sčęk. Rè:įvčęk!

V: *Aja!*

GR-J: Bù:sčęk, sa mę rjá:kli.

V: *Nisem razumela. Komu so rekli tako?*

GR-J: Į, zmèrej sma [...] – u ciérkvi, nè, zděj, kę-j an altá:r, nè, kę sa tri:je altá:ri, na ta vięlkmę altá:ri je əə Jernėj, ų-á:nəm je Valentín, ų-á:nəm je pa Mari:je Magdalè:na, nò, pa tàm pər Valentí:ni pa nuot an mà:jxən fántęk, de ga keguó:r glięda – bù:sčęk.

4 Zaključek

Zaradi menjave župnij leta 1907 (Škocjan > Velike Lašče) govor vasi Rašica ni možno povsem enačiti z velikolaškim govorom, kamor bi spadal po današnji pripadnosti bližnjemu lokalnemu središču. Posebnost je velika variantnost nekaterih samoglasniških in soglasniških refleksov. Razlike se pojavljajo tudi pri samih govorcih, ki nekatere stare pojave v različni meri odpravljajo morda tudi zaradi večjega stika z bližnjim področjem, ki teh pojavov nima. V Rašici se po gradivu za *Slovenski lingvistični govor* križa več izoglos:³³ 1) pri dolgih samoglasnikih je proti jugu ohranjen /ü:/ < *u, ki so ga v Raščici enako kot v govorih severno dosledno odpravili; 2) zahodno se za umično naglašeni *o* govori dvoglasnik /uo:/, vzhodno enoglasnik /o:/ ali /q:/, tako da je mešan refleks pričakovani; podobno je z umično naglašanim *e*; 3) pri kratkih samoglasnikih sta taka pojava akanje in preglas, saj ju poznajo govori severovzhodno, ne pa tudi jugozahodno – če prištejemo še vpliv knjižnega jezika, je postopno opuščanje obeh pojavov

³³ Pojave je za pedagoške namene kartirala avtorica prispevka.

preko nedosledne rabe pričakovano; 4) poseben preglas v predponah in predlogih *na*, *za*, *nad*, znan proti jugu, je skoraj dosledno odpravljen; 5) izoglosa onemitve *-o poteka blizu, a dovolj severneje, da govor pojava ne pozna, s tem pa tudi ne maskulinizacije nevtar; 6) ohranjen je /j/ iz *č, ki se ponovno govori brez rahle redukcije –/i/, in s tem se ohranja ženska dvojina; 7) pri soglasnikih je najbolj varianten odraz *ń in tudi pri tej izoglosi imajo govori (jugo)zahodno odraz *jn*, vzhodno pa že *j*, raški govor pa poleg njiju še vse druge variante. Dosledno sta skupini *dl* in *tl* v del. -l prešli v *l*, prav tako je vedno ohranjena skupina *šč* v medsamoglasniškem položaju, za dolenski govor nekoliko nenavadno pa v gradivu ni bilo primera z ohranjenim *r* v skupinah *črě- in *žrě-

VIRI IN LITERATURA

- Tine LOGAR, 1981: Izhodiščni splošnoslovenski fonološki sistem. *Fonološki opisi ...* Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine. 29–33.
- Fran RAMOVŠ, 1935: *Dialekti*. Ljubljana: Učiteljska tiskarna.
- Fran RAMOVŠ, 1997²: Kratka karakteristika slovenskega narečja na Dolenjskem. *Zbrano delo. Knj. 2: Razprave in članki*. Ur. Jože Toporišič. Ljubljana. 588–68.
- Jakob RIGLER, 2001²: Pregled osnovnih razvojnih etap v slovenskem vokalizmu. *Zbrani spisi 1: Jezikoslovnozgodovinske in dialektološke razprave*. Ur. Vera Smole. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. 13–57.
- Jakob RIGLER, 1959: T242 Rašica. Zapis Vprašalnice za Slovenski lingvistični atlas, 7.–10. december 1959 (zvezek). Hrani Dialektološka sekcija Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v Ljubljani.
- Vera SMOLE, 2008: Besedilno gradivo, lastni arhiv. S približno 4 ur posnetkov transkribiranih 80 minut.
- Vera SMOLE, 2009: Govor Trubarjeve Raščice danes. *Mednarodni znanstveni sestanek Slovenski dialekti v stiku 4 – od Trubarja do danes / Convegno scientifico internazionale Dialetti sloveni in contatto 4 – da Trubar ad oggi*. Ur. Goran Filipi. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče. 25.
- Marko SNOJ, 2009: *Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen*. Ljubljana: Modrijan, Založba ZRC.
- Silvo TORKAR, 2008: Slovenska zemljepisna imena, nastala iz slovanskih antroponimov. *Slavistična revija* 56/kongresna. 17–26.

SUMMARY

Due to the change of parishes in 1907 (Škocjan > Velike Lašče), the language of the village of Rašica cannot be fully equated with the language of Velike Lašče, where it would belong today in terms of its affiliation with the nearby local centre. The high variation of some vowel and consonant reflexes is peculiar. There are also differences between the speakers themselves, who eliminate some of the old phenomena to varying degrees, perhaps due to their greater contact with a nearby area where the phenomena do not exist. In Rašica, several isoglosses correspond with material in the *Slovenski lingvistični atlas* (Slovenian Linguistic Atlas): 1) The

long vowels in the south retain /i:/ < **u*, which has been consistently eliminated in Rašica, as in the dialects to the north; 2) In the west, the diphthong /uo:/ is used instead of the accented *o*; in the east, the monophthong /o:/ or /ɔ:/, so that a mixed reflex is to be expected; similarly with the accented *e*; 3) in short vowels, such phenomena are akanje and umlaut, known to speakers in the northeast but not in the southwest—adding the influence of Standard Slovenian, the gradual abandonment of both phenomena through inconsistent use is to be expected; 4) the special umlaut in prefixes and prepositions *na* ‘on’, *za* ‘behind’, *nad* ‘above’, known in the south, has been almost consistently eliminated; 5) the isogloss of *-*o* loss is close but far enough north that the dialect does not reflect the phenomenon, and thus also not the masculinisation of neuters; 6) the /i/ of **ě* is preserved, which is again spoken without slight reduction - /i/, and thus the feminine dual is preserved; 7) the most variant reflex of the consonants is the **ŋ*, and also in this isogloss the (south) western speech has the reflex *jn*, and the eastern speech has the reflex already *j*, and the Rašica dialect has all the other variants besides. The *dl* and *tl* groups in the -*l* part have changed to *l* consistently, the *šč* group is always preserved in the intervocalic position and, somewhat unusually for Dolenjska speech, there is no example in the material with a preserved *r* in the **črě*- and **žrě*- groups.